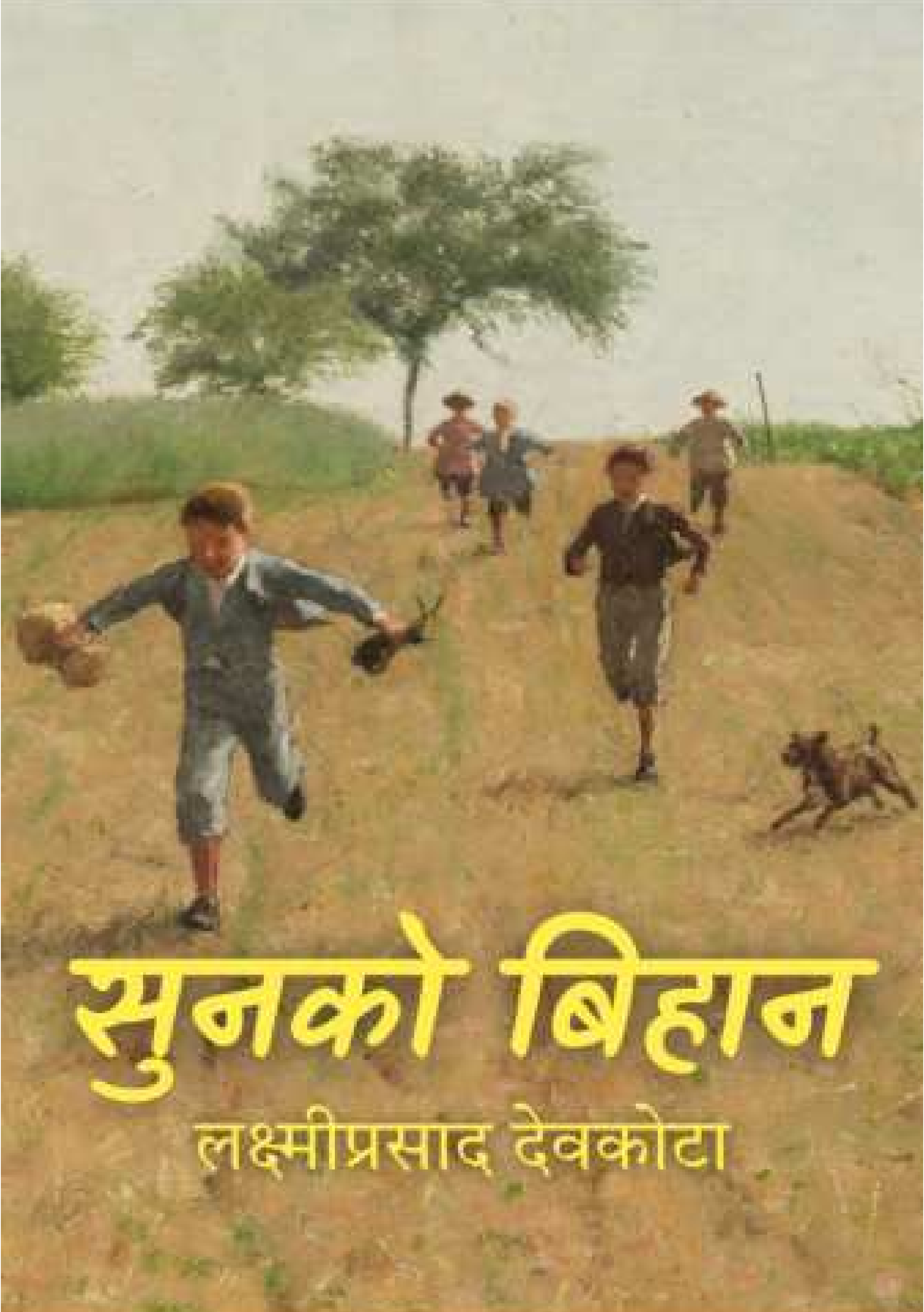

सुनको बिहान

लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा

सुनको बिहान

(कवितासङ्ग्रह)

लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा

साहित्यरस

साहित्यरस

www.sahityaras.com

यस ईपुस्तकमा समावेश भएका लेख तथा अन्य सामग्रीहरू "प्रतिलिपि अधिकार ऐन, २०५९" अनुसार नेपालमा प्रतिलिपि अधिकार मुक्त रहेको विश्वास गरिएको छ। उक्त सामाग्रीहरू नेपालमा रहेका जोसुकै व्यक्तिले बिना कसैको अनुमति निःशुल्क प्रयोग गर्न स्वतन्त्र छन्। नेपाल बाहेक अन्य देशका व्यक्तिले त्यस देशको प्रतिलिपि अधिकार कानुन जाँच गरी, प्रतिलिपि अधिकार मुक्त भए मात्र प्रयोग गर्नुपर्छ।

तल उल्लेखित सर्तहरू बाहेक अरू केही प्रतिबन्धहरू नराखी साहित्यरसद्वारा यो ईपुस्तक निःशुल्क रूपमा उपलब्ध गराएको छ। यो ईपुस्तक पुनः वितरण गर्न प्रेरित गरिन्छ।

सर्तहरू–

(१) यो ईपुस्तकमा रहेका लेख तथा सामग्रीहरू परिमार्जन गरि सहित्यरसकै नाममा पुनः वितरण गर्न नपाइने।

(२) यो ईपुस्तक हुबहु रुपमा व्यावसायिक उद्देश्यका निम्ति प्रयोग गर्न नपाइने।

यस ईपुस्तकका लेखको प्रथम प्रकाशित मिति : वि.सं. २०१०

ईपुस्तकको स्रोत

प्रकाशक : साझा प्रकाशन

संस्करण : छैटौं २०६४

ISBN : 978-99933-2-571-0

About this ebook edition

Originally created as epub

Created : 2025-08-30, 20:57:05 UTC

Latest minor Correction : 2025-09-15, 03:49:09 UTC

Sahityaras ebook id : 20250830205705

Cover art

Skylarking

Erik Werenskiold, 1881

Please visit www.sahityaras.com for latest corrected version of the ebook.

स्वयंसेवकद्वारा सञ्चालित यस सहित्यरस परियोजना तपाईं जस्ता पाठकहरूमा निर्भर छ। फेला परेका त्रुटि या अरू केही सुधार वा गुनासाहरू www.sahityaras.com मा पेश गर्नुहुन अनुरोध छ।

विषयसूची

सुनको बिहान

पाप लाग्छ

पैसा

सिंह र मूसा

वर्षा

मास्टरजी

पल्टन

सौन्दर्य-उपासना

फूल-परी

किताब-चरो

धूलो

नेपाली सलाई बट्टा

कुहु-कुहु

तस्वीर

हैंसा बूढीको मुख

गाउँ दिने कथा

पृथ्वी-भकुण्डो

जुनि

झाँगघर

सुनको बिहान

सुनको दिन एक उदाउँछ रे
        यस देश खुलीकन आउँछ रे
रँगिला सब बादल छाउँछ रे
        जल चंचल भैकन गाउँछ रे!
चिडया बिउँझेर कराउँछ रे
        सब मन्दिर घंट बजाउँछ रे
र हवा पनि बास उडाउँछ रे
        दिल फूल सबै बिउँझाउँछ रे!
दुनियाँ सब चार्दछ धाउँछ रे
        र हिमाल उँचा झलकाउँछ रे
जलविन्दु सुशीतल ल्याउँछ रे
        सब उन्नत झल्ल तुल्याउँछ रे!

पाप लाग्छ

नटिप्नु हेर कोपिला !
　　नचुँड्नु पाप लाग्दछ ।
नच्यात्नु फूल नानि हो !
　　दया र धर्म भाग्दछ ॥
नछोप्नु है चरी बरी
　　सराप आँसु लाग्दछ ।
नमार्नु जन्तु है कुनै
　　बसेर काल जाग्दछ ॥
न घाउ चोट लाउनू
　　सडेर चित्त पाक्दछ ।
धूलो नफेक्नु नानि हो !
　　उडेर भित्र ढाक्दछ ॥
हिलो नखेल्नु फोहरी
　　खराब दाग लाग्दछ ।
न चित्त है दुखाउनु
　　डसेर आँसु बग्दछ ॥
बनेर फूल भैं सधैं
　　हँसाउनू सुवास दी ।
सधैं रमाउनू जगत्

रमेर नित्य आश दी ॥
जतातत‍ै छ ईश रे
छ सुन्नु त्यो विचार रे।
छकाउने लुकाउने
नराख भाव क्यै गरे!

पैसा

पैसा छ क्या चमकदार र मोलवाला
आँखा हुने जगतका यसमै उज्याला।
        क्या गोलगोल अनमोल छ चट्ट बान्की
        यो हातमा हुन गए मन उड्छ सन्की ॥
संसार गोल छ धनै पनि बाटुलो छ
पैसा यही सब कुराहरूमा ठूलो छ।
        पैसा भए हृदयमा सुखले खुलो छ
        पैसा यही सकल रोगविशे मुलो छ ॥
पैसा छ जे छ अनि के यहाँ र फेरि
पैसा भए कम जगत् छ हुने अँधेरी।
        पैसा छ शेर, धन औ बल तेज जान
        पैसा भए छ रहने सब थोक मान ॥
मै हूँ भनेर दुनियाँ पनि गर्छ सेखी
रित्तो भएर जब उड्दछ हातदेखि।
        कुत्ता बनेर जन फिर्दछ मानशून्य
        पैसा रहेर जगबीच अहो निधान ॥
पैसा सिकाउँछ सबै जनमा चलाखी
पैसा बनाउँछ, गराउँछ दोष माफी।
        पैसा भए छुटिगए दुखदाग साफी

देखिन्न हेर दुनियाँभरमा खराबी ॥
यो पापको तर छ बीउ अनेक काला
चल्छन् छुरी र तरवार अनेक भाला।
चिन्ता बढाउँछ यही मनभित्र ज्वाला
यो दु:खको घर छ घोर खराब छाला ॥
हुन्छन यसैकन भजी सब काटमार
हुन्छन् नजीक यसका सब धर्मसार।
राम्रा कुरातिर लगाउनु हुन्छ स्वर्ग
गर्दा खराब तर लाग्छ अनेकतर्फ ॥
पैसा सँगाल तर खूब स्वभाव जान
लागू नहोस् तर बनोस् सुखको मुहान।
पैसा हुँदा पुछिदिनु दुखआँसुदाना
गर्नू सकेभर भलाइ नठान्नु साना ॥
यो हातको हक भनीकन धर्म निंति
गर्नु सधैं असल बाबु छ यत्ति विन्ति ॥

सिंह र मूसा

थियो गर्मी वेला हपहप थियो घाम बहुत
बले झैं आकाशै दनदन थियो धप्धपसित ।

बडो मानी गर्मी रुखतल सुती शीतलसित
झिकी जिभ्रो खस्रो ढलकसँग लेटी सुखसित ॥

थियो यौटा ठूलो सकल पशुको सिंह वनको
दुवै चिम्ली आँखा सुखसँग डटेको अति निको ।

छहारी हाँगाको हृदयकन ठण्डा गरिदिने
चरा बस्ने बोल्ने तलतिर रहेको सुख दिने ॥

बडो मस्ती पाई सुखसँग निदाईकन त्यहाँ
रहेको वेलामा सकल पशुको इन्द्र सुखमा ।

जरा बाङ्गा खोपी तलतिर बसेको अलिकति
त्यहाँ निस्के मूसा खुरुरुरु गरी दौडन कति ॥

निदाएको राजाकन रति नटेरीकन त्यहाँ

चुचीं च्वीं च्वीं गर्दै वरिपरि हिंडे त्यो समयमा।

त्यसै हेप्दा हेप्दै पछिपछि चढे आँग त्यसको
बडो नाची उफ्री खुरुरुरु गरे शब्द ननिको ॥

चपाए कोहीले रउँ पनि मुसे दाँतहरूले
कुनै नाचे चढ्दै शिरउपर लामा पुछरले।

कुनै वर्ले खुर्खुर्, तलतिर, कुनै पुच्छरतिर
भयो नाचै जस्तै तिनकन त्यहाँ मेट्न रहर ॥

बडो मानी झर्को छिनछिन अजङ्गो छ सुतुवा
छ हप्कार्दो मूसाहरुकन बडा टुष्ट भँडुवा।

नटेरी चल्छन् ती छिनछिन उ हान्दो छ त पनि
दगुर्दै छल्छन् ती चतुर सब छौं झैं रुखमनि ॥

बडो दिक्कै पार्ने सकल भुसुना मार्नु न त्यसै
न निद्रा नै लाग्यो न त सहनु त्यो खुर्खुर उसै।

चिचीं चूँचूँ गर्ने फिरफिर हुने काम कसरी
भयो राजा जस्तो पशुसरि प्रजाका दुःख घरी ॥

कुनै यौटालाई पकडसँग शिक्षा दिउँ भनी
डरै लाग्दो पंजा बहुत हलुका उठ्दछ अनि।

लिई यौटा मूसा चिचिचिचि गराई यति पनि
भयो त्यो सिंहैले अब त भँडुवा मार्दछु भनी ॥

डराएको मूसा थरथर गरी काँप्दछ अनि
"प्रभो, माफी पाउँ अलिकति त लाग्नेछु म पनि।"

"कुनै मौका पर्दा यस जगतमा काम प्रभुको"
कुरा सुन्दा यस्तो हहहह गरी भार हलुको ॥

लिई पंजामा त्यो हहहह गरी भन्छ "भुसुना
तँ कामै लाग्छस् के कुन दिन कसोरी र मकन।"

भनी हाँसी "जा जा! अब तँकन त मारुँ यस दिन
गयो जातै मेरो सब" यति भनी छोड्छ उकन ॥

पर्यो पासा उल्टो करम गतिको एकदिन र
पर्यो पाशो आफैं कति न म छु भन्ने वनतिर।

बडो गर्ज्यो तान्यो झटपट गर्यो व्यर्थसँग त्यो
बिकम्बा भो सारा बल, तमक, शेखी सकल त्यो ॥

सुनो आयो मूसा मुसुमुसु मुसे दाँतहरूले
यसो हाँसी जम्दै मकन नपत्त्याइ अरूले।

त्यसै हेलाँ गर्थे तर जिउन बक्सी हजुरले
म छुट्कारा गर्ने प्रभुकन भएँ आज अहिले ॥

यसो भन्दै हाँसी मुसुमुसु मुसे दाँतहरूले
चपायो त्यो डोरो किरिकिरि गरी काट्न उसले ।

फुकी सिंहै सारै खुश हुन गई भन्दछ त्यहाँ
"त्यसै सानो संझी गरिलिन खिसो हुन्छ र कहाँ ?"

वर्षा

ओहो ! घार्घार् घार्घार्
    झरझर ओ झार्झार्
        झिलिल्लिल्लि झिल
            सिल सिल मिलमिल मिल !

ओहो ह्वाह्र्वार् ह्वाह्र्वार्
    झं झं झं झं झार्
        सिरसिर सिरसिर स्वाँर्
            ओहो घार्घार् घार्घार्
                झिलिझिल्ली झील ।
                    सिलसिल भिल भिल भिल ।

चुलपुल चुलपुल चुलपुल
दर्दर दर्दर दर दर दर
सिरविर सिरविर स्वाँर ! ओहो घार्घार् घार्घार् !
झिलिलिल्लि झिल ! सिलसिल मिलमिल मिल !

मास्टरजी

बोके दाढी चुस्स परेको सानो चिउँडोको आधार ।
तहलाइन्छन् काला जूँघा दुइ औंलाले वारंवार ॥
हात दाहिना बेत छ लामो अथवा चड्कनच्यूरा ॥
लुले लुले भै दहरा चड्कन दिन सक्छन् ती एक हजार ॥

आँखासाँखा सकल बिगारे अक्षरहरूले काला सार ।
चक्का काँच लगाई दोटा जिनतिन देख्छन् ती संसार ॥
ज्यादै घाम परीकन मुखमा ट्यूशन गर्दा तीन हजार ।
काला हाम्रा मास्टरजी छन् तर सुइँखुट्टे सारसंसार ॥

पतलो जिभ्रो टपटप गर्दछ लालमुसा झैं छरितो चाल ।
बोझा झुक्छ किताबहरूको विचारहरूका लिन्छन् याल ॥
लाग्छ शनैश्चर मंगल धेरै बन्छन् भृकुटी भीम कराल ।
पाठ नघोक्ने लडकाहरुका कान र गालाहरूका काल ॥

सारङ्गी झैं पेट छ खोक्रो ताजुबको यो कस्तो बात ।
त्यसमा टम्म छ पुस्तकहरूको ठेलंठेली डाँडा खात ॥
त्यत्रो सानो शिरमा बस्ने भारी भारी कत्रा बात ।
त्यत्रो सानो मुखको भित्र लबजहरूछन् तेतिस हात ॥

छैन नजानेको केही नै कण्ठ छ पृथिवी सब भूगोल।
सक्छन् सहज बताउन कण्ठै शहर र पेरिस, लंडन टोल ॥
संस्कृत सोधे मात्र उ भन्छन् 'भो भो झर्को लाग्छ नबोल।'
पढाउँदा तर उनले किन हो चक्कर बन्दछ खप्पर गोल ॥

पल्टन

ढरर ढम्म ढरर ढम्म
        ढ्वाङ् ठोक सारा !
आज जानुपर्छ नानी
        देशनिंति प्यारा !

लेऊ हात हात लाठी
        लाम लाग सारा ।
मार्न जाऊ देश शत्रु
        पोख्न रगत धारा ॥

पात पीं पीं लौ बजाऊ
        छरन अबीर लावा ।
वान् टु वान टु कदम चाल
        गर्न हिंड्न धावा ॥

आज जानुपर्छ हामी
        देश-निंति सारा ।
ढरर ढम्म ढरर ढम्म
        ढ्वाङ ठोक सारा ॥

तालिमी छ आजलाई
        छन् लडाइँ हाम्रा।
बन्नुपर्छ है सिपाही
        हृदय स्थिर र चाम्रा ॥

मर्नुमै छ स्वर्ग हेर!
        जिउनु कीर्ति खाली
झनन झन्न झनन झन्न
        बाज काँस थाली ॥

मुटु र ज्यान आज हाली
        हुकुम एक पाली।
ढरर ढम्म ढरर ढम्म
        हिंड्न कदम चाली ॥

छोड्नुपर्छ घर र बार
        देश-निंति सारा।
यो हुरी पछाडि हामी
        बन्नुपर्छ तारा ॥

प्रभु छ माथि हृदय साथी
        मर्छ को र प्यारा!
देश-निंति मर्नु जिउनु
        गुम्नु मेट्नु प्यारा।

पीठ नदिनू बढ्नू बढ्नू
चढ्नू कठिन किल्ला ।
यो धूवाँ र आँधिपछि
कीर्ति मधुर खुल्ला ॥

मान्यलाई मान कीर्ति
हेर अबीर लावा ।
जो डराई बन्छ श्याल
काँप्छ खाइ हावा ॥

छोड्नुपर्छ घर र बार
बिर्स सकल प्यारा ।
कस र छाती ताँति ताँति
हाँसी चलन सारा ॥

मट्टीको छ यो शरीर
उड्छ बन्छ हावा ।
देश-निंति चंकिनेछ
गर्छ जो त धावा ॥

वीरजाति ताँति ताँति
भाँति भाँति लाम ।
लड्न चाल कदम कदम
लाम यो नथाम ॥

नजर अघि छ आज हेर
	वीर हृदय तारा।
ढरर ढम्म छनन छम्म
	बढन आज प्यारा॥

आज तिर्न ऋण र गाँस्न
	वीर हृदय माला।
शस्त्र हात सफल जात
	जल्नुपर्छ ज्वाला॥

जाग काली! जाग जाग
	झलल झलल पारी।
देश-निंति शस्त्र अस्त्र
	छौ न शत्रु मारी॥

पीं पीं पीं पीं पात पात
	लाम चाल चाल।
कालसरि आउनेछ
	शत्रु पंक्ति छाल॥

जिन्दगी छ यो लडाइँ
	नेत्र झल्ल बल्ला।
जीउ धुलो भएर जान्छ
	खालि आत्मा फुल्ला॥

आज हेर सब नेपाली

आगो लौ निकाल।
मार शत्रु पार ध्वंस
चुली चढ्न थाल ॥

होश राख कदम कदम
नाम यो नफाल।
वीर वीर धीर धीर
बनन सकल तारा ॥

आज देश-निंति जानु–
पर्छ दूर प्यारा।
ढरर ढम्म ढरर ढम्म
ढ्वाङ् ठोक सारा!

सौन्दर्य-उपासना

(१)

मलाई राम्रा सब चीज हेर्न
अत्यन्त लाग्ने मन चित्त भर्न।
आँखा दुवैले रस प्यूनलाई
अत्यन्त आनन्द हुने मलाई ॥

(२)

राम्रा उज्याला सब फूलबाट
सुगन्धको सौख मिहीनसाथ।
दिलै भरी आउँछ गद्‌गदाई
क्यै चीज, जो हुन्न बयान हाई ॥

(३)

म प्यूँछु नीलो छतको मिठास
तारा-जुहारी झलमल्ल खास।
म चाँदनीको रस प्यूँछु मीठो
आँखा कचौरा दुईबाट छीटो ॥

(४)

नीलो कचौरासरिको अकाश
घोप्ट्याइएको रस भर्न खास।
के त्यो उज्यालो जुन झर्छ याहाँ?
हो स्वर्गको अमृत खास याहाँ ॥

(५)

अत्यन्त राम्रो दुनियाँ छ सारा
जुहार जस्ता झलमल्ल तारा।
बयान केही नहुनेछ फूल
छ टाँगिएको झलमल्ल फूल ॥

(६)

बनाउने यो दुनियाँ अपार
राम्रो असंख्यै हुनुपर्छ क्या र?
कस्तो छ राम्रो सब कारखाना
कस्तो हुँदो हो दिलमा खजाना ॥

(७)

मलाइ आँखाभर हुन्छ आँसु
सरर्र भै आउँछ अंग मासु।
जसै म संझीकन ध्यान-द्वारा
खडा गरी लिन्छु स्वरूप सारा ॥

(८)

सबै नराम्रा जति ती कुरा छन्

मलाई काहीं मनभित्र डस्छन् ।
जो छन् उज्याला तर चीज राम्रा
ती छन् सधैंका सुखतुल्य हाम्रा ॥

(९)

देखेर यस्तो दुनियाँ विचित्र
मलाइ लाग्यो मन भित्रभित्र ।
यस्तै उज्यालो सपना बनाऊँ
छोडेर आफ्नो यश-नाम गाऊँ ॥

फूल-परी

(१)

बगैंचामा मेरा रङबिरङका छन् कति परी
कलीला क्या राम्रा मुसुमुसु हुने बोल्दछ सरि।
सिंगारेका छाँटी मगमग छिटो अत्तर मिही
लगाएका सारी नरम रँगिला रेशमसरि ॥

(२)

हरीया खोपीमा टहल छ हवाको हरहर
सधैं नाच्ने झुल्ने चलमल हुने नै छ रहर।
लगाई हीराको टप झलल हाँसी मुसुमुसु
इशाराले डाकी मसँग सब गर्छन् खुसुखुसु ॥

(३)

चरा पंखी राम्रा नरम रङ पत्ती फरहर
उडूँ झैं बस्छन् ती वरपर हरदर।
कलीला यस्ता छन् कि त छुन पनी लाग्दछ डर
फुका छाती बोल्छन् मसँग परबाटै सब तर ॥

(४)

"कहाँदेखिन् आयौ भनन सुकुमारी वनपरी ?"
भनी सोद्धा भन्छन् मुसुमुसु बनी लज्जितसरि।
"जहाँ झुल्छन् रंगी नरम कलिला बादलभरी।"
जहाँ फुल्छन् ऊँचा धनु रंग मिसेका बहु थरी ॥

(५)

"छ कस्तो त्यो रंगी चहकहरूले झल्ल दुनियाँ" ?
पखेटा पाइन्छन् रँगबिरँगका सुन्दर त्यहाँ।"
"कहाँ जन्म्यौ नानी ?" प्रभु हृदयका बालसपना।
बनी जन्म्यौं हामी झलमल सबेरै उदयमा ॥

(६)

"नबोल्ने पंछी भै रँगबिरँगले नाच्नु फरर ?"
कुरा गर्दै मीठा हृदयसँग वर्ली तलतिर।
भनी आज्ञा मिल्दा हृदय सब खोली फररर।
सधैं हाँस्छौं लाईकन प्रभु टुना यो जगभर ॥

(७)

हजारौं भाषाका तहतह बनेको हृदय छ।
जगत्को मायाले झलल गहनातुल्य जल छ ॥
बनाए माटैले तर हृदय क्या स्वर्ग-रस छ।
पसी साना राम्रा मगमग मिहीं भाव खुप छ ॥

(८)

उज्यालो पारौं यो जगत, रँग राम्रा कति थपी।
बहाई बास्ना नै हरहर हवामा सुख जपी ॥

खुशाई साराको दिल, दुख हटाई दिनभर।
टुना भन्छौं हामी प्रभुतिर खिंची बाल नजर ॥

(९)

दिई आफ्नो बास्ना जगतकन डाकेर भँवर।
बनी दानी दिन्छौं हृदय–मह मीठो बुझ्क कुरा ॥
भए स्वप्ना जस्तो जिउनु वन राम्रा छिनभर।
कलीलो छाती होस् मगमगम जगत् पी मह तर ॥

(१०)

दिए हामीलाई नरम गहना, रंग रसिला,
"बनाओ ए भन्थे" जन हृदय आनन्द हँसिला।
अरूलाई पोस्ने हृदय छ कचौरा रस भरी
त्यसैले हो बास्ना मगमग चलेको हरहरी ॥

किताब-चरो

(१)

कति सुन्दर हेर किताब-चरो
दुइ पंख फिजाउँछ यो बिचरो।
कति थोप्लिइ खोल्दछ झिल्मिल यो
म त मग्न बनीकन हेर्छु अहो ॥

(२)

कति छन् तह हेर भुवा यसमा
कति प्वाँख फिजाउँछ क्या रसमा।
जति हेर्छु उडाउँछ दूर कता
म चढी यसमा छु सधैं विपता ॥

(३)

कहिले म त बादलका महल–
तिर पुग्छु सुनै सुन झैं असल!
जसबीच कथाहरूको दुनियाँ–
हरूमा म विचार्दछु बात नयाँ ॥

(४)

कहिले परदेश पुगेर कता
    तसबीर भईकन छक्क म ता।
पटना र बनारस बंबईमा
    म त डुल्दछु रंग भरी भुइँमा ॥

(५)

कहिले कति सागर पार पुगी
    म त लन्डन डुल्दछु हेर! सँगी।
कति मोटर बस् कति ट्राम हुने
    र हवाइ-जहाज उडीरहने ॥

(६)

म त गर्छु कुरा कतिसाथ कति
    अघिका अघिका जति गर्छु उति।
मुख मात्र रसाउँछ अमृतले
    लिन छन्द मिठास खुशीसितले ॥

(७)

अघिका अघिका दरबारहरू
    झलमल्ल खुली तरवारहरू।
झललल्ल बनीकन देख्छु म ता
    इतिहास भयो र कथा कविता ॥

(८)

कहिले म त देख्दछु दृश्य नयाँ
    कहिले सुखको दुखको दुनियाँ।

अघिका जुगसाथ म गर्छु कुरा
कति मोज छ चढ्नु किताब-चरा ॥

धूलो

(१)

धूलो यो छ स्वदेशको म यसमा
पानी बनी मिल्दछु
बर्बर् बर् गहमा बनीकन सदा
रोई यहाँ झर्दछु ।
यो मेरोपन मेटिने असल हो
बास्ना भएको कणा
फुल्ने मै छु पछाडि फूल यसमा
सुँघ्ने हजारौं जना ॥

नेपाली सलाई बट्टा

(१)

जहाँ झिलमिलाउँदै किरणलाई छर्वर् गरी
झलल्ल छ उदाउँदो धपधपाउँदो बेसरी।
मुहार, अति लाल जो सब गुलाफ झैं सूर्य छन्,
झझल्ल कवि झाँगका रँग हरा खुला गर्दछन् ॥

(२)

झिलिक्कसँग झुल्कियोस् हृदयबीच ज्वाला नयाँ
अँधेर जगमा गयो, सकल बाल बत्ती यहाँ।
उही किरण सूर्यको किन झलल्ल झल्की बल्यो
नयाँ युग छ देशको यति बुझे उज्यालो खुल्यो।

कुहु कुहु

(१)

को हँ ? को हँ ? वनमा कुन को हो
        गर्छ क्या कुहुकुहू सुन ओहो ! !
हैन हैन म त हैन म हैन ! !
        को हँ को हँ तर को चिनिँदैन ।

(२)

फूलमा छ कि ? कि झाँग हरामा ?
        वासमा छ कि उ हुन्छ चरामा ।
या मुनातिर ? कि एक कुनामा ?
        हुन्छ भान सपना विपनामा ?

(३)

को हँ को हँ म त चिन्दिनँ हेर
        झल्किंदो रस अनेक लिएर ।
लुक्छ को भन वसन्त फुलाई
        यो सवाल रसिलो छ मलाई ॥

(४)

को हुँ? को हुँ सित सोद्दछ सारा
बालचित्त लहरी रसधारा।
को बनाउँछ वसन्त रँगीन
सिर्जनाहरू गरेर नवीन ॥

तस्वीर

(१)

भनन भनन नानी! के गरी भो तयार?
कति रससित राम्रो क्या मजा! चट्ट क्या र?
सकल मुख दुरुस्तै पार्न सक्ने अपार
कति चतुर कुरा यो जो छ तस्वीर सार ॥

(२)

मुख पनि छ दुरुस्तै नाक ता ठिक्क झन् छ
रंग पनि त लुगाको ठिक्क क्या हेर! बन्छ।
रिस, खुश गजबैका भाउ छन् क्या दुरुस्त
म त दिन दिन हेर्दै बन्छु आनन्द मस्त ॥

(३)

सब जनकन यस्तै चित्रकारी कुनैले
बुरुशसित बनाए क्यार! कल्पेर पैले।
हृदयभर भएका रङ्न पाए विचार
कति कति दुनियाँमै गर्न सक्थें तयार ॥

(४)

जति जति यसलाई हेर्छ यो बन्छ सच्चा
अनि सब मुख बोल्छन् हुन्न क्यै हेर कच्चा।
छिनभर यसभित्रै घुस्छु संसार पाई
जसतिर मनमौजी सौख मिल्छन् मलाई ॥

(५)

जब नजर लगाई जो पढेको सुनेर
मन मन म विचार्ने बन्छ ध्यानी बनेर।
मुखहरु सब बोल्छन् बोल्दछन् चित्र सारा
रुखहरु सब फुल्छन् पंख बोल्छन् हजारौँ ॥

(६)

हिंडन हिंड सँगी ए! एक हाँगा चढेर
तलतिर सबलाई बीच तस्वीर हेर।
म त दिन दिन पढ्ने गर्छ त्यस्तै गरेर
कति कति दुनियाँमा चित्रका नै पसेर ॥

हैंसा बुढीको मुख

(१)

हेर धोति हिसिशून्य मुहार।
        चाउरीहरू बनी भरमार।
छन् अनेक खहरेकन खोंच
        क्या मुजासित चुनाउँछ शोच ॥

(२)

रङ्ग छैन मुखमा न छ पट्ठी
        हातमा छ निहुरी लिन लट्ठी।
आधि हेर जिउ भै उसपट्टि
        रूप क्या छ यसको सब छुट्टी ॥

(३)

भाँच्छ ढाड पनि काल बसेर
        केश पाक्दछ तुषार झरेर।
छैन ज्योति धमिलो अब आँखा
        छैन यो जगत हेर्न चनाखा ॥

(४)

मार्दछे अब बसीकन माखा
झल्लरी सब धुजाहरू लाखाँ।
आँगनै छ, निहुरी तर हैंसा
माग्दछे अझ यातातिर पैसा॥

(५)

यो न बाँदर न भूत न बोक्सी
क्या बुढी जिउ सबै अब टाक्सी।
खसिईकन बनीकन खाक्सो
माग्दछे मसँग "देऊन चाक्सो॥"

(६)

देख्छु यो जब बूढी अबलाई
लाग्छ हाँस्न मन हेर मलाई।
दाँत खै त कुन ठाउँ अफाल्यौ
केशमा हिउँ अहो! किन हाल्यौ?

(७)

चाउरीहरू गला पनि तानी
कल्ल कल्लसित प्यूँदछ पानी।
कान हेर बहिरी किन ज्यूँछे
आधि च्यानतिर भै जल प्यूँछे॥

(८)

गुन्गुनाउँदछ हेरन ओठ
क्या बुढी छ बिनु पातकि बोट।

तन्त्रमन्त्रहरू धेर निकाली
        पाल्दछे कि छउँडा र बिराली ॥

(९)

ह्वैन ह्वैन अति जिस्किन हुन्न
        हुन्छ है डर बुढी यदि रुन्न ।
छोप्दछे पछि त ऐठनद्वारा
        यो भयंकर छ हेर बिचारा ॥

(१०)

यो थिई अघि मनोहर पट्ठी
        भैसकी अब त हेरन छुट्टी ।
जिन्दगी पछि अहो कति शून्य ।
        भो खिसी बहुत गर्नु त हुन्न ॥

गाउँ दिने कथा

(१)

हौदा चढ्यो घोडामाथि
    हौदामाथि हात्ती
चञ्चलेको राजालाई
    यस्तो भयो पात्ती।

(२)

दुइटा ओडार काला काला
    त्यसमा दुइटा तारा
माथि झाँग छ तल झाडी
    त्यो हो के त प्यारा?

(३)

सोह्र कौडा दुइ ठाउँ
    खाल्डोभित्र हाँस
झ्याली बजे पानी पर्छ
    आँखा साउन मास।

(४)

पहाडमाथि झाँग लाग्यो

वनमा पस्यो बाघ

संचो मानी बस राजा

ठुँग मारिमाग।

(५)

सानो बादल दलिनमा

सेतो सेतो लाग्दो

त्यसभित्र बस्ने को त?

के के खान लाग्यो।

(६)

सानो सानो नानी मेरो

फुर्के लायो धोती

ऐय्या पार्ला होश राखे

मुन्द्री लाउने लोती।

(७)

खाल्डो यौटा नपुरिने

जति हाल्यो उत्ति

त्यसमा गुँड लाउने को त

विन्ति भन यत्ति।

(८)

एक देशकी रानी आइन्

मीठो चाल मारी

ढकनीलाई ओह्लालेर
कालो लाई सारी !

पृथ्वी-भकुण्डो

(१)

भकुण्डो पृथ्वीको लडिबुडि गराई फननन
दिंदो लात्तीपात्ती दिन दिन घुमाई छिनछिन।
सधैं पूर्वै फेंक्दो दिन दगुरिने पश्चिम गरी
भकुण्डो खेल्ने को कुन दिन छ अड्ने कुन हरि ?

(२)

छ ठूलोमा ठूलो चउर अति नीलो झिलिमिली
सधैं बत्ती बाली बहुत थरि हाँस्ने हिलिलिली
त्यसै एक्लै हान्दो लडिबडि हुने रातदिन नै
कतै फुट्बल् खेल्ने उसतरफ देख्यौ कि त कुनै ?

जुनी

(१)

चोर्ने र दिक्कत दिने जुनि हुन्छ झींगा
ज्यादै सिंगार्न मनको जुनि बाह्रसींगा।
अल्छी सुतालु छ अजिंगर नाम चोला
राखेर होश हिंड जन्म खराब होला ॥

(२)

ठूलो म बन्छु जुन भन्दछ बन्छ हात्ती
घोडा उ बन्छ जुन थिच्दछ दिन्छ लात्ती।
खाने छ जो रगत बन्दछ त्यो हुँडार
यै होश राख पछिको जनि लौ सपार ॥

(३)

गन्दा विचारहरूले बनिजान्छ गन्धे
जो दान दिन्न जगमा उ उन्यू छ भन्ने।
'ढुंगो हुने निठुर को दिल बन्छ' भन्दे
'चोला सपार् मकन' कान दिएर सुन्दे ॥

झाँगघर

(१)

घर एक बनाउँ मिली सबले
  जग होस् पृथिवी तर स्वर्ग फुले–
सरि होस् दिल-फूल खुशी रहने
  लहराहरु तुल्य विचार हुने ॥

(२)

लहराहरुको घर एक नयाँ
  यसमा छ अहो अरु नै दुनियाँ।
जिउको पिंजरा छ त्यहाँ मुनियाँ।
  कति बोल्छ मिठोसँग बात नयाँ ॥

(३)

कति झ्यालहरू यस झाँगभरी
  झलमल्ल हवा सुखका लहरी।
सबभित्र पसाउन हर्र गरी
  सब शीतल झल्लर आँखिसरि ॥